

ΑΡΓΟΝΑΥΤΗΣ

ΕΤΟΣ 34^ο
ΑΡ. ΦΥΛΛΟΥ 267

ΜΗΝΙΑΙΟ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΟΡΓΑΝΟ
ΤΗΣ ΕΥΞΕΙΝΟΥ ΛΕΣΧΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ

ΜΑΪΟΣ 2022
ΚΑΛΟΜΗΝΑΣ 2022

Η ΓΕΝΟΚΤΟΝΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ

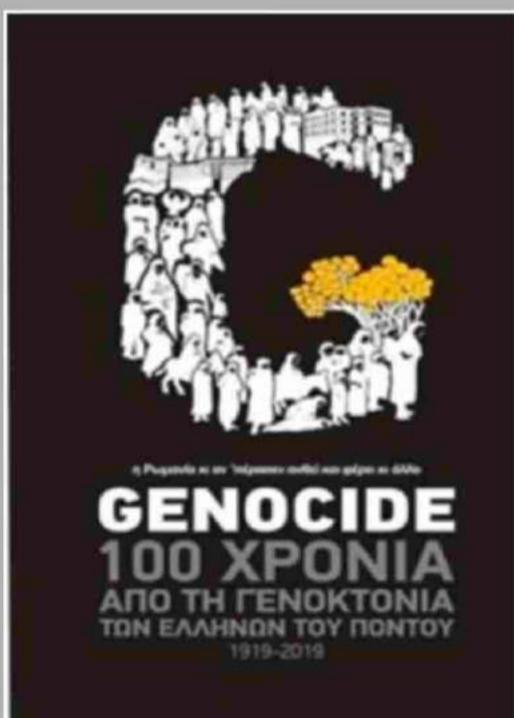
Ο θρήνος του ελληνισμού για την πτώση της Βασιλεύουσας στις 29 Μαΐου του 1453 συνοδεύεται από την τραγική κατάληξη και παράδοση αμαχητί της θρυλικής μας Τραπεζούντας στις 15 Αυγούστου του 1461. Για όλους τους Έλληνες αλλά ιδιαίτερα για τους Έλληνες της Μικράς Ασίας και του Πόντου αυτά τα δύο θλιβερά γεγονότα σημάδεψαν την μετέπειτα πορεία τους με θρήνος, βάσανα και οραματισμούς που μεταφέρθηκαν μέσω παραδοσιακών τραγουδιών και αφηγήσεων μέχρι και σήμερα.

Η ιστορική διαδρομή των Ελλήνων του Πόντου που αρχίζει με το μύθο της Αργοναυτικής εκστρατείας τελειώνει με τον ξεριζωμό των προγόνων μας πριν από 100 χρόνια περίπου, μετά από άνιση μάχη με την τουρκική θηριωδία, αφήνοντας αξέχαστες αναμνήσεις από τον αλύτρωτο και αλησμόνητο Πόντο.

Συνέχεια στην 3η σελίδα

ΕΥΞΕΙΝΟΣ ΛΕΣΧΗ ΒΕΡΟΙΑΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΜΝΗΜΗΣ ΜΑΪΟΣ 2022

Συμμετέχουμε στις εκδηλώσεις μνήμης με το σύνθημα

“ΔΕΝ ΞΕΧΝΩ”

19 Μαΐου
Ημέρα μνήμης της Γενοκτονίας
των Ελλήνων του Πόντου από τους Τούρκους
(επιμέλεια Νίκος Τομπονιδης)

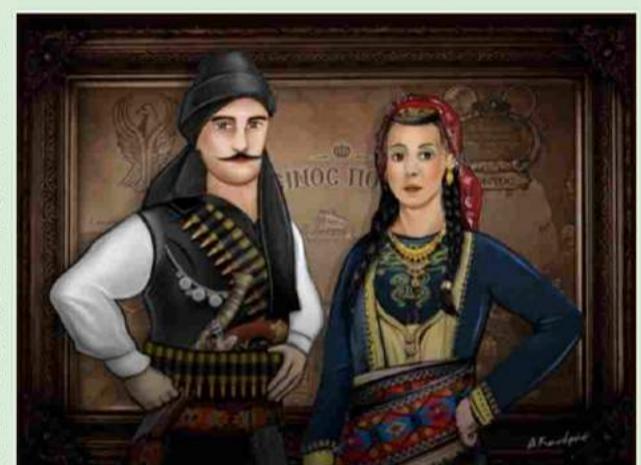

Γενοκτονία. Ένας όρος που πρωτοακούστηκε στη δίκη της Νυρεμβέργης το 1945 καθώς πριν από αυτή υπήρχε η κατηγορία για «εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας». Ο όρος σημαίνει τη μεθοδική εξολόθρευση, ολική ή μερική, μιας εθνικής, φυλετικής ή θρησκευτικής ομάδας. Πρόκειται για ένα πρωτογενές έγκλημα, το οποίο δεν έχει συνάρτηση με πολεμικές συγκρούσεις.

Συνέχεια στην 3η σελίδα

Pontus memory - Μνήμη Πόντου

Το εκπαιδευτικό βιντεοπαιχνίδι Μνήμη Πόντου - Pontus memory - που αποτελούσε ένα όραμα για όλους τους ποντίους είναι πλέον έτοιμο και με τη δημιουργία ενός βιντεοπαιχνιδιού δράσης στην περιοχή του Πόντου θα εξερευνούμε τη γεωγραφική περιοχή του Πόντου και θα εμπλουτίζουμε συνεχώστις γνώσεις μας.

Η ποντιακή ιστορία, πολιτισμός και παράδοση θα αναδεικνύεται παίζοντας το παιχνίδι "Μνήμη Πόντου" συνδέοντας την αιώνια μνήμη των ποντίων προγόνων μας με το παρόν και κυρίως με το μέλλον.

Είναι ο πρώτος κύκλος ενός οδοιπορικού προσκυνήματος στον Πόντο, μέσω του οποίου με σύγχρονο και δια δραστικό τρόπο θα είναι εφικτή η "ξενάγηση" του επισκέπτη σε ιστορικές πόλεις του Πόντου για να γίνει κοινωνός των γεωγραφικών, ιστορικών και πολιτιστικών δράμενων των προγόνων μας Ποντίων και όχι μόνο.

Ο παίκτης πρέπει να επισκεφτεί διάφορες πόλεις του Πόντου και θα καλείται να συλλέξει αντικείμενα (ιστορικές πληροφορίες), συγκεντρώνοντας πόντους και μεταβαίνοντας έτσι στο επόμενο επίπεδο. Ένα ταξίδι επιστροφής στις ρίζες μας χρησιμοποιώντας την πιο σύγχρονη τεχνολογία.

Η όλη δράση είναι επιχορηγούμενη από το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού και συντονίστηκε από την κ. Ανεσίδου Σταθούλα με την ιστορική-ακαδημαϊκή βοήθεια του κ. Βασίλη Σ. Δημητριάδη (Αρχαιολόγου MA και Ph. D can. στη νεότερη και σύγχρονη ιστορία) ενώ υλοποιήθηκε από την εταιρεία EASYDOT CREATIVE με υπεύθυνο τον κ. Μπουζίκα Ιωάννη.

Θα ακολουθήσουν και επόμενοι κύκλοι οδοιπορικών για να ολοκληρωθεί η πλήρης χαρτογράφηση - απεικόνιση των προγονικών μας εστιών.

Όλες οι λεπτομέρειες του πρωτοποριακού παιχνιδιού είναι στη διάθεση σας στη διεύθυνση: <https://game.elverias.gr>

ΑΡΓΟΝΑΥΤΗΣ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ
ΤΗΣ ΕΥΞΕΙΝΟΥ ΛΕΣΧΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ

www.elverias.gr

ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ - ΕΚΔΟΤΗΣ
ΕΥΞΕΙΝΟΣ ΛΕΣΧΗ ΒΕΡΟΙΑΣ
Λάρη. Πορφύρα 1- Πανόραμα Βέροιας
Τηλ.: 2331072060 - Fax: 2331028356
Βέροια - Τ.Κ. 59132
Email: info@elverias.gr

Ιδρυτής
+ ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΕΛΕΤΙΔΗΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Ε.Α.ΒΕΡΟΙΑΣ

ΥΠΕΥΘΥΝΟΙ ΥΔΗΣ
ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΚΑΠΟΥΡΤΙΔΗΣ
ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΤΟΥΜΠΟΥΛΙΔΗΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΚΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ
ΜΑΡΙΑ ΣΑΛΟΝΙΚΙΔΟΥ

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΗΣ
ΕΥΞΕΙΝΟΣ ΛΕΣΧΗ ΒΕΡΟΙΑΣ

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΚΑΙ ΕΚΤΥΠΩΣΗ
ΚΑΡΑΜΑΝΛΙΔΗΣ Ν. & ΣΙΑ Ο.Ε.
NEA NIKOMΗΔΕΙΑ
ΤΗΛ. 23310 90339 - 90234

ΑΡΓΟΝΑΥΤΗΣ
Α. Πορφύρα 1
591 32 - ΒΕΡΟΙΑ ΗΜΑΘΙΑΣ
Κωδικός 1000001

Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΤΗΣ Ε.Λ. ΒΕΡΟΙΑΣ

Λειτουργεί καθημερινά πλην
Παρασκευής και Σαββάτου
από τις 17:00 έως τις 21:00.

ΧΟΡΗΓΟΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

e-pontos.gr
pontostv.gr
verianet.gr
inveria.gr
alexandriamou.gr
24oresimathia.gr
pliroforiodotis.gr
laikoyer.gr
faretra.info
veriamou.blogspot.com
beroiwtois.gr
alexandreia-gidas.gr
imathia-live.blogspot.com
blogspotanthemia.com
ammosimathia.blogspot.com
idis-i.gr.blogspot.gr
arive.gr
efxinospontos.gr

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ ΝΕΑ

11-4-2022

Επίσκεψη της λέσχης από το ΣΔΕ Αλεξανδρειας

14-4-2022

Εκπροσώπηση σε συνάντηση συντονισμού δράσεως με την εφορία αρχαιοτήτων για τα εγκαίνια του μουσείου Αιγών.

16-4-2022

Εκπροσώπηση στα εγκαίνια του κέντρου δια βίου μάθησης Easy Education.

17-04-2022

Συμμετοχή σε εκδήλωση της ΑΕΚ Βέροιας με τα χορευτικά τμήματα μας.

25-04-2022

Εκπροσώπηση στη Θεία λειτουργία και εορτή στον πανηγυρίζοντα ιερό ναό του Αγίου Γεωργίου Περιστερώτα, στο Ροδοχώρι Νάουσας.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΜΑΪΟΥ 2022

19-5-2022 Συμμετοχή σε εκδήλωση της ΠΟΕ στη Θεσσαλονίκη για τη Γενοκτονία

22-5-2022

Τέλεση του μνημόσυνου ημέρας μνήμης των προγόνων μας

22-5-2022

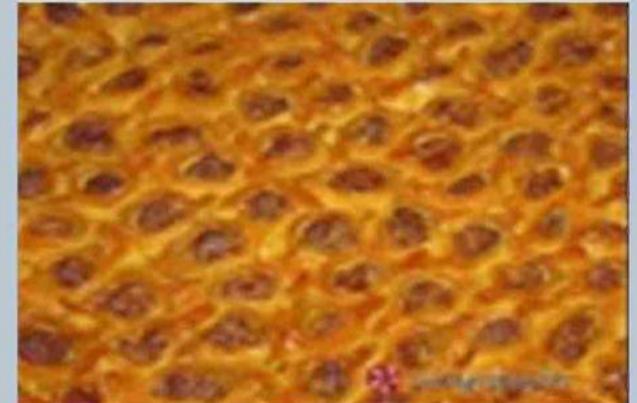
Συμμετοχή στα εγκαίνια του μουσείου Αιγών με χορευτικό τμήμα

29-5-2022

Τελετή λήξης μαθημάτων

ΑΠΟ ΤΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΜΑΣ ΤΟΥ 2017

MANTI ΣΥΝΤΑΓΕΣ ΤΗΣ ΠΑΡΕΑΣ

ΥΛΙΚΑ

ΔΟΣΟΛΟΓΙΑ:

- 2 κούπες αλεύρι για όλες τις χρήσεις
- αλάτι
- νερό όσο χρειαστεί
- 2 κρόκοι αυγού για το άλειμμα του φύλλου

Για την γέμιση:

- 300 γρ. μοσχαρίσιος κιμάς
- 1 ξερό κρεμμύδι ψιλοκομμένο
- Αλάτι, πιπέρι
- Λιγό ελαιόλαδο

Για το πικάντικο βούτυρο (που θα βάλουμε στο τέλος):

- Αρκετό φρέσκο βούτυρο
- Κύμινο
- Καυτερή πάπρικα

Για τη γιαούρτι:

- Φρέσκο παραδοσιακό γιαούρτι
- Ψιλοκομμένο σκόρδο

ΤΡΟΠΟΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ:

- Ζυμώνουμε το αλεύρι με το νερό μέχρι να γίνει μια εύπλαστη ζύμη και αφήνουμε να ξεκουραστεί μισή ώρα αφού την σκεπάσουμε με μια καθαρή πετοέτα.

- Εν τω μεταξύ ετοιμάζουμε την γέμιση ζυμώνοντας τον κιμά με λιγό λαδάκι, αλάτι, και πιπέρι. (στην περίπτωση που χρησιμοποιήσουμε κοτόπουλο, το κόβουμε σε εξαιρετικά μικρά κομματάκια και τα τοιγαρίζουμε με το κρεμμύδι για 10 λεπτά.)

- Αφού περάσει μισή ώρα, χωρίζουμε το ζυμάρι σε 4 ίσα μέρη.

- Παίρνουμε κάθε ένα ξεχωριστά και ανοίγουμε αρκετά λεπτό φύλλο (βοηθούμε να ανοίξει το φύλλο πασπαλίζοντας νισεστέ ή αλεύρι).

- Αφού ανοίξουμε το φύλλο, το αλείφουμε με λιγό κρόκο αυγού. Τοπιθετούμε από λίγη γέμιση (πιο λίγη και από μισό κουταλάκι του γλυκού), στη μια μεριά του φύλλου, αφήνοντας κενά.

- Φέρνουμε επάνω στο φύλλο με την γέμιση, το άλλο μισό και κόβουμε με ένα πολύ μικρό στρογγυλό φορμάκι (ακόμα και καπάκι αναψυκτικού) και πατάμε με τα δάχτυλα τις άκρες, μέχρι να κλείσει καλά.

- Βράζουμε νερό με αλάτι και λίγο σπόρελαιο και τοποθετούμε τα ζυμαρικά μας.

- Όταν ανεβούν στην επιφάνεια της κατσαρόλας (σε 2-3 λεπτά περίπου), αποσύρουμε από την εστία, ρίχνουμε λίγο κρύο νερό, συρράνουμε και ρίχνουμε λίγο καυτό φρέσκο βούτυρο.

Απολυτίκιον

Τήχος α'. Θείας πίστεως.

Χαίρε εχουσα ή Λακεδαίμων, θείαν λάρνακα, τῶν σῶν λειψάνων, ἀναβρύουσαν πηγὰς τῶν ιάσεων, καὶ διασώζουσαν πάντας ἐκ θλίψεων, τοὺς σοὶ προστρέχοντας Πάτερ ἐκ πίστεως. Νίκων Ὅσιε, Χριστὸν τὸν Θεὸν ικέτευε, δωρήσασθαι ἡμῖν τὸ μέγα ἔλεος.

Κοντάκιον

Τήχος πλ. β'. Τὴν ύπερ ἡμῶν πληρώσας.

Τὴν Ἀγγελικὴν μιμούμενος πολιτείαν, κόσμου τὰ τερπνὰ ὡς σκύβαλα ἐλογίσω, μετανοίας τὴν τρίβον δεικνύων ἡμῖν, θεοφόρε Νίκων Ὅσιε· διὰ τοῦτο σε γεραίρομεν,...

ΠΗΓΗ: Ορθόδοξος Συναξαριστής

19 Μαΐου

Ημέρα μνήμης της Γενοκτονίας των Ελλήνων του Πόντου από τους Τούρκους

Συνέχεια από την 1η σελίδα

Ο γενοκτόνος δεν εξοντώνει μια ομάδα για κάτι που έκανε, αλλά για κάτι που είναι. Αυτό συνέβη και την περίοδο 1914-1923 από το κίνημα των Νεότουρκων εναντίων των Ελλήνων του Πόντου, επειδή έκαναν το «έγκλημα» να είναι Έλληνες και χριστιανοί.

Ένα εκλεκτό τμήμα του Ελληνισμού ζούσε στα βόρεια της Μικράς Ασίας, στην περιοχή του Πόντου, μετά τη διάλυση της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας. Η άλωση της Τραπεζούντας το 1461 από τους Οθωμανές δεν τους αλλοίωσε το φρόνημα και την ελληνική τους συνείδηση, παρότι ζόύσαν αποκομμένοι από τον εθνικό κορμό. Μπορεί να αποτελούσαν μειονότητα -το 40% του πληθυσμού, αλλά γρήγορα κυριάρχησαν στην οικονομική ζωή της περιοχής, ζώντας κυρίως στα αστικά κέντρα.

Η οικονομική τους ανάκαμψη συνδυάστηκε με τη δημογραφική και την πνευματική τους άνοδο. Το 1865 οι Έλληνες του Πόντου ανέρχονταν σε 265.000 ψυχές, το 1880 σε 330.000 και στις αρχές του 20ου αιώνα άγγιζαν τις 700.000. Το 1860 υπήρχαν 100 σχολεία στον Πόντο, ενώ το 1919 υπολογίζονται σε 1401, ανάμεσά τους και το περίφημο Φροντιστήριο της Τραπεζούντας. Εκτός από σχολεία διέθεταν τυπογραφεία, περιοδικά, εφημερίδες, λέσχες και θέατρα, που τόνιζαν το υψηλό τους πνευματικό επίπεδο.

Το χρονικό

Το 1915 ήταν μια χρονιά ορόσημο για τον ποντιακό ελληνισμό της Μικράς Ασίας. Τη χρονιά εκείνη, και ενώ όλα τα ευρωπαϊκά κράτη είχαν εμπλακεί στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, οι Τούρκοι εκπόνησαν ένα σχέδιο εξόντωσης των χριστιανικών πληθυσμών της Μικράς Ασίας. Τον Ιούνιο πραγματοποιήθηκε η εξορία και στη συνέχεια η σφαγή των Αρμενίων, ενώ αρχίζουν οι πρώτες βιαιοπραγίες εναντίον του ποντιακού στοιχείου. Τον Δεκέμβριο του 1916 εκπονήθηκε από τους Τούρκους στρατηγούς Εμβέρ και Ταλαάτ σχέδιο εξόντωσης του άμαχου ελληνικού πληθυσμού του Πόντου που προέβλεπε «Άμεση εξόντωση μόνον των ανδρών των πόλεων από 16 έως 60 ετών και γενική εξορία όλων των ανδρών και γυναικόπαιδων των χωριών στα ενδότερα της Ανατολής με πρόγραμμα σφαγής και εξόντωσης».

Το πρόγραμμα ξεκίνησε 15 ημέρες αργότερα και εφαρμόστηκε κυρίως στις περιοχές της Σαμψόνιας και της Πάφρας. Η περιοχή της Τραπεζούντας είχε γλιτώσει από τη μανία των Τούρκων διότι είχε καταληφθεί τον Απρίλιο του 1916 από τον ρωσικό στρατό. Όταν όμως οι Ρώσοι εγκατέλειψαν την πόλη τον Φεβρουάριο του 1918, τότε ο μισός περίπου πληθυσμός της περιοχής εγκατέλειψε τις εστίες του και ακολούθησε τον ρωσικό στρατό κατά την υποχώρησή του. Οι περισσότεροι από τον πρόσφυγες εγκαταστάθηκαν στην περιοχή του Καυκάσου και των παραλίων της Γεωργίας.

Οι Πόντιοι πίστεψαν ότι το τέλος του Α' Παγκόσμιου Πολέμου θα έφερνε και οριστικό τέρμα στα δεινά τους, αλλά διαψεύσθηκαν...

Οι εκκλήσεις τους για να συμπεριληφθούν στο ελληνικό κράτος δεν εισακούστηκαν από τον Ελευθέριο Βενιζέλο, ο οποίος θεωρούσε ότι ο Πόντος ήταν πολύ απομακρυσμένος από τις υπόλοιπες ελληνικές περιοχές με αποτέλεσμα να είναι αδύνατη η υπεράσπισή του από τις τουρκικές επιδρομές. Σε αντάλλαγμα πρότεινε να προχωρήσουν οι Πόντιοι στη δημιουργία μιας ομοσπονδίας με τους Αρμενίους, και πράγματι ο αρχιεπίσκοπος Τραπεζούντας Χρύσανθος Φιλιππίδης και ο πρόεδρος των Αρμενίων

Αλέξανδρος Χατισιάν υπέγραψαν τον Ιανουάριο του 1920 συμφωνία για τη δημιουργία ποντοαρμενικού κράτους. Όμως τον Νοέμβριο του 1920 ο αρμενικός στρατός ήττήθηκε στο Ερζερούμ από τις δυνάμεις του Κεμάλ με αποτέλεσμα να συνθηκολογήσουν οι Αρμενίοι και να μείνουν οι Πόντιοι μόνοι τους. Εκτότε και μέχρι τον Αύγουστο του 1922 ο Κεμάλ, έχοντας εκκαθαρίσει τα δευτερεύοντα μέτωπα στη Μικρά Ασία, προχώρησε ανενόχλητος στη σταδιακή εξόντωση του ποντιακού ελληνισμού. Οι πόλεις και τα χωριά κάηκαν, οι χωρικοί σφάχτηκαν, ατιμάστηκαν, εξοριστήκαν ή έφευγαν ομαδικά στα δάση και στα βουνά. Όσοι άνδρες συλλαμβάνονταν προωθούνταν στο εωτερικό της Μικράς Ασίας. Υπολογίζεται ότι στο διάστημα 1914-1922 εξόντωση ήταν περίπου 200.000 Πόντιοι.

Οι Τούρκοι εκτόπιζαν και εξόριζαν τους Έλληνες μέσα στην βαρύτερη κακοκαιρία, χωρίς να τους επιτρέπουν να παραλάβουν ούτε τρόφιμα ούτε στρώματα. Τα κυβερνητικά όργανα που συνόδευαν τους εκτοπιζόμενους δεν επέτρεπαν στα θύματά τους να σταθμεύουν σε κατοικημένα μέρη, αλλά μόνο σε μέρη έρημα και εκτεθειμένα στις χειμερινές συνθήκες. Ο σκοπός ήταν διπλός: πρώτα να μην μπορούν να στεγασθούν και έπειτα να μην μπορούν να αγοράσουν τρόφιμα. Δεν επέτρεπαν για κανένα λόγο να δώσουν βοήθεια στους γέρους γονείς ή στα ανήλικα παιδιά και στους αρρώστους, οι οποίοι εγκαταλείπονταν στα φαράγγια και στα δάση και πέθαιναν από την πείνα ή αποτελεώνονταν από την λόγη των Τούρκων. Σε διάφορα μέρη της χώρας ιδρύθηκαν λουτρώνες δήθεν για στρατιωτικούς λόγους. Τα κυβερνητικά και αστυνομικά όργανα που συνέβασαν στην εξανάγκαση των δυστυχειών για λόγους δήθεν υγιεινής να λουστούν. Έβαζαν κατά εκατοντάδες άνδρες, γυναίκες και παιδιά στα λουτρά, γυμνούς, με θερμοκρασία 40 βαθμών. Τα ενδύματα των δυστυχών λεηλατούνταν. Όταν έβγαιναν από το λουτρό, τον σεξανάγκαζαν να παρατάσσονται στο χιόνι και με θερμοκρασία κάτω του μηδενός και να περιμένουν επίσκεψη του αστυνόμου για καταμέτρηση, ο οποίος ποτέ δεν ερχόταν πριν από μία ώρα. Έπειτα άλλη μία ώρα περίμεναν τον γιατρό για ιατρική επιθεώρηση.

Κατά την επιθεώρηση χαρακτηρίζονταν άρρωστοι οι νεότεροι και υγιέστεροι, οι οποίοι θανατώνονταν κατά την αποστολή στο νοσοκομείο.

Από την έκρηξη του Α' Παγκόσμιου Πολέμου (1914) ως τη Μικρασιατική Καταστροφή (1922), οι Νεότουρκοι με τα σκληρά μέτρα που έλαβαν εναντίον των Ελλήνων του Πόντου με τη μέθοδο των εξοριών, βιασμών, σφαγών, εξανδραποδισμών και απαγχονισμών (κατά τον Πανάρετο Τοπαλίδη) εξόντωσαν:

- α. κατά την περίοδο 1914-1918 **170.576** Ποντίους
- β. κατά την περίοδο 1918-1922 **119.122** Ποντίους
- συνολικά **289.698** Ποντίους

ποσοστό δηλαδή 41,56% σε σύνολο 697.000 Ελλήνων κατοίκων, ενώ κατά τον Γ. Βαλαβάνη οι απώλειες των Ποντίων σύμφωνα με τη Μαύρη Βίβλο του Κεντρικού Συμβουλίου των Ποντίων στην Αθήνα ανέρχονται σε 303.238 ως το 1922, και 353.000 ως το Μάρτιο του 1924, ποσοστό που ξεπερνά το 50% του ολικού πληθυσμού των Ελλήνων του Πόντου.

Από το βιβλίο του Βλάση Αγγελίδη:
Ελλήνες του Πόντου

Η ΓΕΝΟΚΤΟΝΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ

Συνέχεια από την 1η σελίδα

Η γενοκτονία των Ελλήνων του Πόντου είναι άλλο ένα ελληνικό ολοκαύτωμα με τους 353.000 νεκρούς και αποτελεί μια ανοικτή πληγή για το Έθνος. Το ελληνικό κοινοβούλιο αναγνώρισε επίσημα το 1994 τη σημερινή ημέρα, ως ημέρα Μνήμης για τη Γενοκτονία των Ελλήνων στο Μικρασιατικό Πόντο την περίοδο 1916-1923, με τεράστια χρονική καθυστέρηση, δεν τόλμησε όμως να ζητήσει και να επιβάλλει ως όφειλε τη διεθνή αναγνώριση αυτού του ολοκαυτώματος.

Η ηθική δικαίωση των Ελλήνων ποντίων και η σύνδεση της ιστορικής μνήμης με το σύγχρονο Ελληνισμό δεν μπορεί παρά να είναι η αφετηρία για την κατοχύρωση αυτού του δικαιώματος σε παγκόσμια κλίμακα. Κάθε χρόνο, αυτή την ημέρα και δυστυχώς μόνο αυτή την ημέρα σκαλίζουμε την ιστορική μνήμη για να θυμηθούμε και γρήγορα να ξεχάσουμε πάλι, τους αγώνες και τις θυσίες των προγόνων μας, να θυμηθούμε τα θύματα και τους θύτες, να διδαχθούμε από τα λάθη και τις παραλείψεις μας.

Η κρίσιμη περίοδος που διανύει η Πατρίδα μας είναι ίσως η αφορμή να μη σταθούμε μόνο στο τυπικό μνημόδουλο των χιλιάδων νεκρών μας. Η γνώση της ιστορίας μας και η αποδοχή των δικών μας λαθών είναι το μοναδικό εργαλείο για να υπερασπίσουμε το μέλλον μας καθώς σε όλη την ιστορική διαδρομή της ανθρωπότητας, αλλά και σε κάθε εποχή ξεχωριστά, μεγάλος υπήρξε πάντα και συνεχίζει ακόμη να είναι ο ρόλος των γειτόνων κάθε έθνους-κράτους. Με τον εξ ανατολών γείτονα μας, έχουμε μια μόνιμη και αναλλοίωτη διαχρονικά διαφορά. Εκείνος θέλει να επιβάλλεται με πολεμικά μέσα ενώ ο ελληνισμός με τη δύναμη του πνεύματος.

Έτοι λουπόν μετά την πτώση της Αυτοκρατορίας της Τραπεζούντας το 1461 το δυσμενές κλίμα για τους υπόδουλους πόντιους Έλληνες, που είχε διαμορφωθεί στην Οθωμανική Αυτοκρατορία εντάθηκε ιδιαίτερα κατά τη διάρκεια της Επανάστασης του 1821. Λόγω όμως εξωτερικών πιέσεων προς τον Σουλτάνο, το κλίμα αυτό άρχισε σταδιακά να υποχωρεί με την παραχώρηση ειδικών προνομίων, γνωστώ

Συνέχεια από το προηγούμενο τεύχος

Ο ΠΟΝΤΟΣ ΑΝΑ ΤΟΥΣ ΑΙΩΝΑΣ

Ευστάθιον Αθανασιάδη - Τσαντεκίδη (από το ομώνυμο έργο του Γεροστάθη)

πολύγραφος Βυσσαρίων. Ό Πόντος ἔδωκε και
χορείαν όλοκληρων μητροπολιτῶν και
Πατριάρχας. Έκει ἀνοικονομήθη τὸ
ἀνοικονόμητον: ἡ συνέπαρξη δύο θρησκειῶν εἰς τό
αὐτὸ πρόσωπον τῆς μωαμεθανικῆς στὰ φανερά και
τῆς χριστιανικῆς στὰ κρυφά.

Πολύ όρθιως ο συγγραφεύς του παρόντος βιβλίου ως πρώτον κεφάλαιον αὐτοῦ ἔταξε τήν σύντομον ιστορίαν του Πόντου διότι είνε βεβαιωμένον ὅτι οι Ἑλληνες πολὺ ὄλιγας γνώσεις ἔχουν περὶ Πόντου.

ζήσουν τουλάχιστον θά γλυτώσουν ἀπό τὴν τυρρανία τοῦ Τούρκου, τίς διώξεις, τίς φυλακίσεις, τό φόβο τοῦ κρυφοῦ χριστιανοῦ καὶ τὸν κίνδυνο νά ἀλλαξοπιστήσουν. Από τὴν ἀντίθετη πλευρά καὶ οἱ Μουσουλμάνοι τῶν περιφερειῶν Κάρπ - Άρταχάν καταφεύγουν στὴν Τουρκία, ἔνα εἶδος ἀνταλλαγῆς πληθυσμῶν χωρίς κρατικές συμβάσεις.

Πέρασαν τά Τούρκικά σύνορα, ἔκαμπαν τό σταυρό τούς καὶ σκόρπισαν. Βρῆκαν χωριά ἔρημα καὶ ἄγρια, σπίτια "στοιχειωμένα ἀπό τὴν σιωπὴν τοῦ θανάτου", δρόμους χορταριασμένους, χωράφια χέρσα. Ἐννοεῖται ὅτι τὸ κῦμα προσφύγων γινόταν πότε ἀραιότερο καὶ πότε πυκνότερο διότι οὔτε οἱ Τούρκοι οὔτε οἱ Ρῶσοι ἔφερναν ἐμπόδια· οἱ μὲν γιά νά ἀλλοιώσουν τὸν ἐθνολογικὸν χαρακτήρα τοῦ Πόντου, πρός τὸ συμφέρον τούς, οἱ δὲ, διότι ἀντὶ τῶν ὁπισθιδρομικῶν μουσουλμάνων προτιμοῦσαν τούς προοδευτικούς χριστιανούς.

"Ετοι ἔγινεν ὁ ἐποικισμός τῶν περιφερειῶν Κάρη-Άρταχάν καὶ Καιγισμάν καὶ Τοάλκας. Ὁ ἐποικισμός τῶν περιφερειῶν Σοχούμ, Βατούμ καὶ Σέκιτλη δὲν ἔγινε όμαδικά ἀλλά μὲ κάθε βαπόρι καὶ σαντάλ διέφευγαν μερικές οἰκογένειες οἱ ὅποιες ἐγκαθίσταντο στὸ δεῖνα ἢ δεῖνα συνοικισμό.

Στήν άρχή συναντούσαν πολλές δυσκολίες (διατροφῆς, ἀρρώστειας, ἔλλειψης ζώων, κλίματος) και ἀρκετοί πέθαναν, στήν άρχή μάλιστα πολλοί ύποχρεώθηκαν νά ξενητευθοῦν ως γανοματῆδες, χαλκοματάδες, ἀρτοποιοί κ.λ.π. Σιγά σιγά ὅμως βελτίωσαν τήν οἰκονομική τους κατάσταση και ἔφτασαν στό σημεῖο πού τούς ξέραμε.

Χαρακτηριστικό της έμμονής τους στά πάτρια είναι τό άκολουθο γεγονός: Στό Κάτω και Ἀνω Τσορμίκ τοῦ Κάρσ είχαν έγκατασταθεῖ Σανταῖοι. Ή ἔξαρχια ἴδρυσε στό Κάτω Τσορμίκ ἐκκλησιαστικό σχολεῖο (ὅπως ὄνομάζονταν ὅλα πού ἴδρυε τό Ὑπουργεῖο τῶν Θρησκευτικῶν), στό όποιο ἔπρεπε νά φοιτήσουν και τά παιδιά τοῦ Ἀνω Τσορμίκ. Άλλα τό Ἀνω Τσορμίκ βρισκόταν σέ τέτοιο ὑψος και ἀπόσταση, πού δέν ἐπέτρεπε τό χειμώνα νά φοιτοῦν στό Κάτω Τσορμίκ τί κάνουμε λοιπόν; Μισθώνουν ἀπόφοιτον τοῦ Δημοτικοῦ γιά νά μαθαίνει τά παιδιά τους μερικά γράμματα· ὕστερα ἀπό μερικά χρόνια πῆραν θάρρος ἀπό τήν ἀνοχή τῶν Ἀρχῶν και ρώτησαν ἂν μποροῦν νά χτίσουν οι ἴδιοι οἰκήμα γιά νά τό γοργιασμούραρην φύς κοινοτικό συνολεῖο· ἡ

χριτομοιουσουν ως κοινωτικο οχυρειο· η απαντηση πού πήραν ήταν καταφατική, και σε λίγους μήνες άνηγειραν τους τοίχους, έκοψαν άπο τό δάσος και μετέφεραν την άπαιτούμενη ξυλεία για τή στέγαση και ήσαν έτοιμοι νά στεγάσουν τό οίκημα· τήν Κυριακή τήν ώρα τής λειτουργίας πληροφορήθηκε ή σχολική έφορια ότι, ή έξαρχεια ρώτησε τόν παπά ἀν έχει στεγασθεῖ τό σχολειο, για νά στείλει τό διορισμένο δάσκαλο. Δεν περίμεναν τήν άπόλυση· σιγά-σιγά βγήκαν δλοι και ἄρχισαν τήν καταστροφή τοῦ ἔργου γιά τό όποιο έμόχθησαν: ἄλλοι χαλνοῦσαν τούς τοίχους και ἄλλοι ἔκοβαν τά δοκάρια τῆς στέγης και τά μετέβαλαν σέ καυσόξυλα· ὅταν βγήκε ό παπάς εἶδε ἔνα σωρό ἐρευπίων· Πάτερ τοῦ εἴπαν, γράψων σήν ἔξαρχιαν ἄμον ντό εἶδες κ' ἐσύ πά ἔπαρ τα πουρτία σ' (πράγματα) και δέβα σό καλό σ'.

Αστρονομία και μαθηματικά

Εἶνε βεβαιωμένο ὅτι οἱ ἐδῶ Ἑλληνες, ἀκόμη καὶ οἱ τυχόντες μορφώσεως ἀνωτέρας πολὺ δίλγας γνώσεις ἔχουν περὶ Πόντου, ὃσον διά τοὺς ἀμόρφωτους οὕτε αὐτὸ τὸ ὄνομα γνωρίζουν. Καὶ δέν ἔχουν ἀδικον ὅταν τά ἐγκεκριμένα βιβλία τοῦ γυμνασίου παρεμπιπτόντως καὶ σποραδικῶς μόνον ἀναφέρουν, τό ὄνομα τοῦ Πόντου, καὶ ἐλάχιστα στοιχεῖα διδάσκουν διά τοὺς ἀγῶνας καὶ τὴν ἐκπολιτιστικήν δρᾶσιν του. "Οταν ἡ ἀρτιωτέρα Ἑλληνική ιστορία τοῦ Παπαρηγόπουλου ἀφιερώνει μόνον 21 στίχους ἐν ύποσημειώσει μὲ τὴν ἀδικαιολόγητη δικαιολογίαν" ὅτι ἡ μικρά ἐκείνη βασιλεία ἀπέβη σχεδόν ἀσχετος πρός τῶν λοιπών τῆς Ανατολῆς κόσμον" ὅταν τό ἐγκυκλοπαιδικό λεξικό τοῦ Ἡλίου ἀφιερώνει τρεῖς σελίδας τοῦ δέ Πυρσοῦ..... "Οταν λοιπόν τόσην μικράν σημασίαν ἀποδίδουν εἰς τὸν Πόντον καὶ αὐτοὶ οἱ ἀριστεῖς τῶν γραμμάτων πῶς δυνάμεθα να ἔχουμεν τὴν ἀξίωσιν ἀπό τὸν πολύν κόσμον νά ἔχει γνώσεις περιουσοτέρας.

Καὶ δῆμος ὁ Πόντος οὐδενός τμήματος τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἶνε κατώτερος εἰς ἐκπολιτιστικήν δρᾶσιν καὶ ἀπὸ τῶν μυθικῶν ἀκόμη χρόνων ἡ ιστορία του εἶνε στενῶς συνδεδεμένη μὲ τὴν ιστορίαν τοῦ ἔθνους μας. Εἰς τὴν εἰσοδον τοῦ Ἐνξείνου Πόντου ἤσαν αἱ συμπληγάδες πέτραι, ἐκεῖ ἔζησαν αἱ μυθικαὶ Αμαζόνες μὲ τάς ὁποίας ἥγωνισθη ὁ Ἡρακλῆς καὶ ἔλαβε τὴν ζώνην τῆς βασιλίσσης, ἀπὸ ἐκεῖ ἔκλεψαν οἱ Αργοναῦται τὸ χρυσόμαλλον δέρας, ἀπὸ ἐκεῖ ἡδύνατο κανεῖς νά ἴδει τὸν Προμηθέα τὸν ὄποιον ὁ Ζεὺς ἔδεσεν ἐπὶ τοῦ Καυκάσου διότι ἔφερεν εἰς τὴν γῆν τὸ πῦρ, ἐκεῖ ἐφιλοξένησαν τούς Μυριούς καὶ τούς ἐβοήθησαν νά φθάσουν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Η Σινώπη ἐγέννησε τὸν ἔξοχότερον μετά τὸν Μένανδρον ποιητὴν τῆς νέας κωμῳδίας Δίφιλον, τὸν ἐπισημότερον ἀντιπρόσωπον τῆς κυνικῆς σχολῆς καὶ ἀρχηγόν της θεωρίας τοῦ κοσμοπολιτισμοῦ Διογένην, καὶ τὸν ιστοριογράφον Βάττωνα. Η Αμισός ὑπῆρξε πατρὶς τῶν μαθηματικῶν Δημητρίου καὶ Διονυσιδώρου καὶ τοῦ γραμματικοῦ Τυραννίωνος. Η Αμάσεια ἀνέδειξε τὸν μέγιστον γεωγράφον Στράβωνα. Ἐκεῖ κατέφυγεν ὁ Φρίξος ἐκεῖ κατέφυγεν ἡ Ἰνώ διά τὴν "μῆνιν" τῆς Ἡρας. Εἰς τὸν βασιλέα τῆς χώρας αὐτῆς Θόωντα κατέφυγαν ὁ Ὀρέστης καὶ ὁ Πυλάδης. Ἐκεῖ ὁ Μιθριδάτης ἤθέλησεν νά συνεχίσει τὸ ἔργον τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. Εἰς τὰ σύνορα τοῦ Πόντου ἔδρασαν οἱ Ἀκρῖται καὶ μάλιστα ὁ Διγενῆς πού ἐφύλαξαν τὰ σύνορα ἀπό τούς Σαρακηνούς καὶ ἄλλους ἔχθρούς. Ἐκεῖ ὑστερα ἀπό τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπό τούς Φράγκους οἱ Κομνηνοί ἐπὶ 258 ἔτη ἐκράτησαν ἀσβεστον τὴν φλόγαν τοῦ πολιτισμοῦ. Εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν Κομνηνῶν διέπρεψεν ὁ συγγραφεὺς πολλῶν συγγραμμάτων Χρυσοκόκκης, ὁ χρονογράφος Μιχαήλ Πανάρετος, ὁ ποιητής Στέφανος Σγουρόπουλος, ὁ μητροπολίτης Ιωσήφ, ὁ ιατροφιλόσοφος Γεώργιος Αμηρούτζης καὶ ὁ

ΟΙ ΠΟΝΤΙΟΙ ΣΤΟΝ ΚΑΥΚΑΣΟ

Ἐζησα ἀπό κοντά τὸ δρᾶμα τῶν Ποντίων τοῦ
Κάρε (Καρσιωτῶν) καὶ στὸ Βατούμ καὶ στὴν
Καλαμαριά αἰσθάνθηκα δχι πόνο ἀλλά σπαραγμό^ς
καὶ δέν θά τὸ δεχάσω ποτέ. Περίμενα νά βρεθεῖ
κάποιος καταλληλότερος ἀπό μένα γιά νά τό^ς
περιγράψει δημοσίως τοῦ ταιριάζει. Σαράντα χρόνια
πέρασαν καὶ ὁ κατάλληλος δέν φάνηκε· ἀς
σκιαγραφήσει τό δρᾶμα αὐτό ὁ κατάλληλος
σκέφθηκα· ἐν πάσῃ περιπτώσει, τό κάτι πού θά
προσφέρει, θά είνε καλύτερο ἀπό τό τύποτε. Στήν
ἀνέκδοτή μου «Ιστορία καὶ Λαογραφία τῆς
Σαντᾶς», τό παρόν ἄρθρο ἔχει ἐπικεφαλίδα: «Οἱ
Σανταῖοι στὸν Καύκασο». Ἐπειδὴ δμως ἡ μοῖρα καὶ
τῶν λοιπῶν Ποντίων τοῦ Καυκάσου δέν διαφέρει
ἀπό τήν μοῖρα τῶν Σανταίων οὔτε κατ' ἐλάχιστο, γι'
αὐτό ἄλλαξα τήν ἐπιγραφή ἐπρόσθεσα δμως
ἐλάχιστα στοιχεῖα τῆς ζωῆς τῶν Καρσιωτῶν τῶν
δύο τελευταίων ἑτῶν (1918-1919) πού τά ἔχω
δανεισθεῖ ἀπό τήν ιστορία τοῦ Γ.Γρηγοριάδην.

Η πρώτη μετανάστευση τῶν Ποντίων στόν Καύκασο έγινε στά 1830 όταν οι Ρώσοι έφθασαν στήν Αργυρούπολη. Όταν δέ μετά τό Χάτι Χουμαγιούν και τίς μεταρρυθμίσεις (1865) φανερώθηκαν οι Κλωστοί, οι φανατικοί Τούρκοι κατεδίωξαν τοὺς χριστιανούς πολλοί ἀπό τοὺς ὁποίους μετανάστευσαν στόν Καύκασο. Κατά τό Ρωσοτουρκικό πόλεμο τοῦ 78 Τουρκικά στρατεύματα περνοῦσαν κάθε μέρα ἀπό τά Έλληνικά χωριά πού ἦσαν μεταξὺ Αργυρούπολης και Ἐρζερούμ. Καταυλισμοί, διαρπαγές, βιασιοπραγίες, βιασμοί. Νά πῶς τό περιγράφει κάποιος ἀπό τοὺς παθόντες: Τά κοσάρας τσαλτικιάζνε, ντό θέλνε τά φαΐα γουρζουλιάσουν, σά τεοάκια δσσούρμι σ κοιμοῦνταν, τί σ παρασι ψαλαφοῦνε, τεκιαρά θέλνε τοι γαρίδας και τά νυφόπα πα 'κι ἀνασπάλνε. Άπέκαμαν και ἀποφάσισαν νά παῖρνε τό κιφάλν ἀτούν και νά φεῦνε ἄση Τούρκονος τόν πρόσωπον.

Έγινεν ή ειρήνη, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποίᾳ ἡ περιφέρεια Κάρσ- Ἀρταχάν- Βατούμ παραχωρήθηκε στούς Ρώσους. Τώρα τὰ Ρωσικά σύνορα εἶναι πιὸ κοντά στὸν Πόντο. Ο Ρωσικός στρατός ύποχωρεῖ καὶ παρασύρει μαζὶ του ὅλα τὰ χωριά τὰ ὅποια εἶχαν δοκιμασθεῖ κατὰ τὴ διάβαση τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ. Ή συγκοινωνία ὅμως δὲν ἔταν εὔκολη, τὰ μεταφορικά μέσα στοιχειώδη φορτώνουν τὰ ἀπαραίτητα στοὺς πρωτόγονους ἄραμπάδες καὶ ξεκινοῦν. Άλλα ὁ χειμῶνας ἔταν πολὺ βαρύς, καὶ ὑπέφεραν ἀπὸ τὸ κρύο, τὴν πείνα, τὴν ἀγωνία πότε θά περάσουν τὰ σύνορα! Στὸ Ἐρζερούμ ὁ μητροπολίτης Παΐσιος προσπαθεῖ νὰ τοὺς ἀναχαιτίσει· συμβούλες, παρακάλια. Τίποτα δέν μπορεῖ νὰ τοὺς ἀναχαιτίσει καὶ συνεχίζουν τὴν πορεία τοὺς πρὸς τὰ σύνορα. Άρρωστεις, τοκετοί, θάνατοι, κρυοπαγήματα, ταλαιπωρίες τοὺς συνοδεύουν ἀλλὰ δέν τοὺς ἀπελπίζουν. Όσου

(*συνεχίζεται στο επόμενο τεύχος*)

Ηλίας Τριανταφυλλίδης
Φιλόλογος

Το πνεύμαν και η ύλη

Ο Διογένες έτον α' σ' εκεινούς τοι φιλοσόφους που έλεγαν ατ' κυνικούς. Κάποιοι υποστηρίζουν ότι έτον ο καλλίων α' σ' ούλ'(τς). Επίστευαν αβουτοίν' οι κυνικοί ότι ο άρθρωπος θα 'ίνεται απόσον μόνον αληθινά ευτυχής, όσον πολλά επορεί κι ολιγοστεύ' τ' ανάγκας και τα βάσανα τ' ενώ όσον επιτρέπ' σον εαυτόν ατ' να 'ίνεται δούλος, ακομάν και σα βιοτικά τ' ανάγκας, ο ίδιος έν' εκείνος που προκαλεί δυστυχίαν σον εαυτόν ατ'. Για τ' ατό έσαν λιτοδίαιτοι και ολιγαρκείς αλλά και ελεύθεροι κι ενάρετοι. Πρόδρομος απούν έτον ο Σωκράτης. Εζήνανε δηλαδή, όπως ακομάν και οσήμερον λέγ'νε κάποιοι «σκυλίσια ζώή», με πολλά στερήσεις. Αέτος πά' εξέγκαν τ' όνεμαν απούν «κυνικοί». Είνας λόγος για τον Διογένεν λέει ότι, αντί να έχ' οσπίτ', εύρεν έναν τρανόν πουλούλ' κι εζήνεν ακεί απ' έστ'.

Το σώμαν ατ' α' σα πολλά τα στερήσεις και την κακοζωίαν έτον μικρόν κι αδύνατον, επερίσσευεν όμως το πνεύμαν ατ' α' σην ύλην και για τ' ατό το πνεύμαν ατ' μικροί και τρανοί ούλ' εγάπαναν κι εθαύμαζαν απούν. Σα 337 π.Χ., όνταν ευρέθεν ο Μέγ'-Αλέξανδρος σην Κόρινθον κι έμαθεν ότι ζει εκεί κι ο Διογένες, επή' εν να ελέπ' απούν. Αέτος έν' η φυσική τάξη των πραγμάτων: η δόξα α' σα όπλα να χαμαιλύν' το κιφάλ'ν ατ' κυνικούς σην δόξαν α' σο πνεύμαν. Ο Διογένες, λέγ' νε, έστεκεν απότε απ' έστ' σο πουλούλ' και είπεν σον Αλέξανδρον που, όπως εστάθεν εμπροστά τ', έκοφτεν τον ήλιεν. «Μη παίρ'(τς) α' σ' εμέν' από ντο κι επορείς να δί'(δεις με!»

Είναν ημέραν κάποιος πά' τρανόσωμος που εθέλ' νεν οπωσδήποτε να ελέπ' τον Διογένεν, όνταν εύρεν κι ετέρεσεν απούν, εχπαράεν. Κάτ' αλλο εθάρρ' νεν ότι θα έλεπεν κι αμάν ερώτεσεν απούν. «Κια ναι Διογένε, πως 'ίνεται μετ' εσέν, απόσο βραχύσωμος και κοκαλέας να καλατσεύ' απόσον έμνοστα κι έξυπνα;» Κι ο Διογένες, αφού ετέρεσεν απούν απάν' ους αφ' κά', ενούν'(τς)εν με τίναν είχεν λογαρίαν και είπεν: «Ναίπε, εμέν' τέρεν και γρίκ'σον καλά ντο θα λέγω σε. Το μυελό μ' α' σην καρδία μ' είναν πιθαμήν μακρά. Ήντιαν αισθάνεται η καρδία μ', αμάν εγρικά το και το μυελό μ'. Κάποιοι πά' έχ' νε σώματα πολλά τρανά κι ώσπου να εφτάν' το μήνυμαν τη καρδίας ους το μυελόν απούν, χάται σ' ημ'σά τη στράτας».

Ατός π' ερώτεσεν τον Διογένεν, έρθεν κάτ' ν' ακούει α' σ' απούν και να γελά, όνταν όμως επέρεν την απάντησίν ατ' σ' από ντο ερώτεσεν (και όπως ερώτεσεν..), όχι μονάχον 'κι επόρεσεν να γελά, αλλά εκόπεν και η όρεξη ατ' να ορωτά κάτ' δεύτερον. Ποίον έν' το συμπέρασμαν τ' ιστορίας; Ο Διογένες με τα έξυπνα ντο έλε(γ)εν, εθέλ' νεν όχι μόνον να ευτάει τοι αλλ'(τς) να γελούνε, αλλά ακομάν περισσότερον πώς να 'ίντανε κι αλλο ευγενικοί.

Λεξιλόγιο

- Τοι: άρθρο πληθυντικού αριθμού, αιολοδωρικής προέλευσης, τους.
- Κυνικός: αυτός που έχει σχέση με τον κύνα.(ο κύων, του κυνός..., ο σκύλος)
- Αβουτοίν' (οι): πρόκειται για την δεικτική αντωνυμία αυτός, ή, ό. Το (υ) στην αρχαία ελληνική προφερόταν ως (ου). Γι' αυτό και στην ποντιακή δεν λένε αυτός αλλά αυτός. Για να αποφύγουμε όμως την χασμοδία, δηλαδή την κακοφωνία που δημιουργείται κατά την εκφώνηση συνεχόμενων φωνηντικών συλλαβών ή και μόνο φωνήντων, παρεμβάλλουμε ένα σύμφωνο ευφωνικό (π.χ. αέρας- α(γ)έρας, ικανός-α(ν)ίκανος). Έτσι λοιπόν έχουμε αντί του (αυτός, αβούτος). Και κατ' αναλογία προς το εκείνοι, λέχθηκε και το (αβουτοίνοι). Σήμερα λέγεται σε μερικές διαλέκτους αντί του (αυτούς-αυτουνούς).

4. Ατόσον: τόσον, με ένα προσθετικό (α). παράβαλε τα νεοελληνικά αχελώνα, αμασχάλη.

5. Ατούν: αυτόν, με συγκοτή του (υ). Στην ποντιακή αλλά και στη νεοελληνική εναλλάσσονται συχνά το (ω) με το (ου), ο κώδων-κουδούνι, ενώ στην ποντιακή λέγεται αντί του ζωμός-ζουμίν κ.α.

6. Εξέγκαν: αντί του κανονικού τύπου εξήνεγκαν ή εξήνεγκον, έβγαλαν, (εδώ ονομάτισαν). Πρόκειται για το αρχαίο ελληνικό Αόριστο Οριστικής του ρήματος εκφέρω.

Με συγκοπές φθόγγων προέκυψε η νέα, πιο εύηχη μορφή της λέξης.

7. Όνεμαν: όνομαν, με αντικατάσταση του ενός βραχέος (ο) από το έτερό του (ε). Το φαινόμενο είναι γνωστό ως φωνηντική ετεροίωση. Τα βραχέα φωνήντα (ο,ε) εναλλάσσονται, π.χ. βρέχω-βροχή, αλείφω-αλοιφή. Παράλληλα υπάρχει και η συμφωνική με τα υγρά σύμφωνα (λ,ρ), όταν συνυπάρχουν σε μια λέξη. Στην ποντιακή τα γρήγορα λέγεται αλήρα.

8. Οσπίτ: λέξη λατινική, από τη λέξη rōspes, (γενική rōspitis)= ξένος. Παράγωγη λέξη hospitium, ξενώνας, οίκημα διαμονής για ξένους. Μετά από την διερεύηση του σημασιολογικού περιεχομένου της λέξης έλαβε την έννοια (γενικά) κατοικία. Με αφαίρεση το οσπίτιον γίνεται σπίτιον. Με αποκοπή σπίτι.

9. Ακεί απ' έσ': εκεί από μέσα (έσω). Μερικοί γράφουν τις τρεις λέξεις ως μία. Θεωρώ σωστή την γραφή χωριστά, για να φαίνεται και η προέλευσή της. Το ακεί= εκεί, όπως π.χ. λέμε επάνω και απάνω.

10. Εν'(ι): τύπος του γ' ενικού Ενεστώτα Οριστικής του ειμί. Υπάρχει παράλληλα και ο τύπος ένεστι. Ο Απόστολος των Εθνών Παύλος αναφέρει (για την εποχή του) «ουκ ένι πλούσιος ή πτωχός, ουκ ένι άρσεν ή θήλυ» κ.λπ.

11. Εχπαράεν: ένας άλλος τρόπος εκφοράς του αρχαίου τύπου (εξεπλάγη), Παθητικός Αόριστος β' Οριστικής του ρήματος (εκπλήσσομαι). Ο Πόντιος ατ' αυτόν τον Παθητικό Αόριστο δημιούργησε Ενεστώτα Οριστικής (αχπαράσσομαι), εκπλήσσομαι, τρομάζω. Από το αχπαράσσομαι με εκφώνηση του (ο), ανοιχτή ως (ου), (έρχομαι-έρχουμαι).

12. Εμνοστα: επίρρημα παράγωγο από το επίθετο ο, η εύνοστος, το εύνοστον. Λέξη σύνθετη από το επίρρημα (ευ)= καλώς και το ομηρικό ουσιαστικό (νόστος), που σημαίνει γυρισμός στην πατρίδα. Εμνοστος στην ποντιακή= αυτός που είναι γλυκός, όπως ο γυρισμός στην πατρίδα, νόστιμος, εύγευστος. Το αντίθετο του άνοστος. Το (υ) του εύνοστος ακούεται ως (β) και όταν προηγείται το (β) του (υ), για λόγους ευφωνίας εκφωνείται και γράφεται ως (μ). Άρα έχουμε από το εύνοστος-έμνοστος. Λέμε και σήμερα από το θέμα της λέξης σέβας (σεβ-) και την παραγωγική κατάληξη (-νος), σεβ-νός, σεμνός.

13. Ναίπε : παλαιότερα λεγόταν και (ναίπρε). Σύνθετη λέξη από το (ναι- βεβαιωτικό επίρρημα) και την κλητική προσφώνηση (πρε), που είναι το σημερινό λεγόμενο (βρε), αντίστοιχο του (ωρέ) των νοτίων Ελλήνων, σίγουρα βρε, αληθινά βρε... Η ιωνική διάλεκτος άρα και η ποντιακή προτιμά να χρησιμοποιεί από τα άφωνα σύμφωνα τα λεγόμενα ψιλά (κ,π,τ) αντί των μέσων (γ,β,δ) και αποφεύγει όσο μπορεί τα δασέα (χ,φ,θ). Στην περίπτωση το μέσο (β) αντικαταστάθηκε από το ψιλό (π). Ναίβρε-ναίπρε. Με το πέρασμα του χρόνου το (ρ) έπαψε να ακούγεται. Στην επιστήμη της Γλωσσολογίας το φαινόμενο αυτό λέγεται «κώφωση». Έχουμε λοιπόν στη σειρά ναϊβρε, ναίπρε, ναίπε.

14. Ήντιαν : σύνθετη λέξη από τον αρχαίο υποθετικό σύνδεσμο (ήν= εάν), την αόριστη αντωνυμία (τι= κάτι) και το αοριστολογικό μόριο (αν= τυχόν). Επομένως έχουμε : αν τυχόν κάτι, οτιδήποτε.

15. Χά'ται: χάνεται, με συγκοπή της συλλαβής (νε). Η ποντιακή χρησιμοποιεί συνειδητά όλα τα λεγόμενα πάθη φωνηντών (έκθλιψη, αφαίρεση, συγκοπή, αποκοπή, συνίζηση, συναίρεση), προκειμένου όχι μόνο με την πυκνή εναλλαγή φωνηντών και συμφώνων ν' αυξήσει την μουσικότητα των λέξεων κατά την εκφώνησή τους, αλλά και για να κάνει κατά το δυνατόν αυτές ολιγοσύλλαβες. Αναφέρω παραδείγματα. Υπάρχει επώνυμο Ποντίου Ξαντινίδης αντί του κανονικού Κωνσταντινίδης. Μετατρέπει ακόμη και τις δισύλλαβες λέξεις σε μονοσύλλαβες: έσω (μέσα)- έσ', κάτωκά', πάλι-πά', ξανά-ξάν' κ.α. Όπου μπορεί, κάνει και δύο συγκοπές μέσα στην ίδια λέξη, κορ(ι)τσόπ(ουλ)ον-κορτσόπον, από πεντασύλλαβη γίνεται τρισύλλαβη. Αντί να πει δώσε μου αυτό, λέγει δώ' μ' α', από πέντε γίνονται δύο οι συλλαβές.

Σημείωση: Αναγνωρίζω ότι τα ποντιακά μου είναι με κάποιες υποχωρήσεις υπέρ της νεοελληνικής μας

Γράφει ο Γιώργος Χειμωνιδης

ΑΝΑΜΝΗΣΙΣ

- Πέντε ώρας με το ποδάρ' επέγ' νες σην Τραπεζούνταν από όνταν έρ' ται σο νου μ' τ' ομιάτια μ' διάκρια γομούνταν.

- Ο ήλες όντουν έβγαινεν

εφώταζεν ο τόπον

ατώρα πα όλια έρημα

μάνα πονεί το ψιότο μ'.

- Ψηλά ραχία τη Σαντάς

οσπίτια κι εκκλησίας

άραγε 'γω θα επορώ

να ελέπω σας μίαν, κι άλλο μίαν.

Οι αναμνήσε

Η ΓΕΝΟΚΤΟΝΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ

Γράφει: ο Νίκος Τουμπουλίδης

Συνέχεια από την 3η σελίδα

Οι Έλληνες της Διασποράς αναδείχθηκαν πρωτεργάτες στους αγώνες για τη δημιουργία μιας αυτόνομης ποντιακής δημοκρατίας με βασικούς εκπροσώπους τους Κ. Κωνσταντινίδη από τη Μασσαλία, Β. Ιωαννίδη και Θ. Θεοφύλακτο από το Βατούμ, Ι. Πασσαλίδη από το Σοχούμ, Λ. Ιωαννίδη και Φ. Κτενίδη από το Κρασονοντάρι σενάριο από τους Έλληνες του ιστορικού Πόντου ξεχωρίζουν οι δύο σεβάσμιες μορφές της Εκκλησίας, ο μητροπολίτης Τραπεζούντας Χρύσανθος Φιλιππίδης και ο μητροπολίτης Αμάσειας Γερμανός Καραβαγγέλης.

Η ελληνική κυβέρνηση ενώ ήταν αρχικά σύμφωνη με τον αγώνα και τις εθνικές διεκδικήσεις των Ποντίων στο συνέδριο Ειρήνης των Παρισίων, που άρχισε το Δεκέμβριο του 1918, πιέστηκε από τις συμμαχικές δυνάμεις και δεν συμπεριέλαβε τον Πόντο στο φάκελο των ελληνικών διεκδικήσεων, και, παρά τις έντονες διαμαρτυρίες των Ελλήνων του Πόντου, συμφώνησε να παραχωρηθεί η περιοχή στην υπό ίδρυση Αρμενική Δημοκρατία.

Η εξέλιξη αυτή προκάλεσε μεγάλη απογοήτευση στον ελληνισμό του πόντου. Παρά το αρνητικό κλίμα που δημιουργήθηκε, ο ποντιακός ελληνισμός δεν πτοήθηκε. Στις 10 Μαρτίου 1921 ο μητροπολίτης Αμάσειας Γερμανός Καραβαγγέλης πρότεινε στον τότε υπουργό εξωτερικών συνεργασία με τους Κούρδους και τους Αρμένιους εναντίον του κινήματος του Κεμάλ. Η κυβέρνηση όμως του Γούναρη, απομονωμένη και από τους συμμάχους, δεν πήρε καμιά πρωτοβουλία.

Μια τελευταία προσπάθεια ποντοαρμενικής συνεργασίας άρχισε καθυστερημένα στις αρχές του 1922, όταν πα τα συμφέροντα των Μεγάλων Δυνάμεων είχαν αλλάξει πλευρά. Εκμεταλλεύμενος την ευνοϊκή συγκυρία ο Κεμάλ πασάς, με τη φανερή υποστήριξη των μπολοεβίκων, της Ιταλίας, της Γαλλίας και τη σιωπηρή σύμπραξη της Αγγλίας, άρχισε την αντεπίθεση που έφερε και την κατάρρευση του μετώπου.

Η ποντιακή Δημοκρατία έμεινε ένα όνειρο, ενώ η καταδίκη σε θάνατο από την κεμαλική κυβέρνηση όλων των πρωτεργατών του αγώνα σφράγισε την εθνική συμφορά του ποντιακού ελληνισμού, η οποία συνδέεται με τη γενικότερη τόχη του ελληνισμού της Μ. Ασίας.

Στον ιστορικό Πόντο όμως το τέλος της ιστορίας και του πολιτισμού των Ποντίων ήταν εξαιρετικά τραγικό και σταμάτησε βίαια με την αναγκαστική ανταλλαγή των πληθυσμών που όρισε η Συνθήκη της Λωζάννης το 1923. Είναι γνωστή η γενοκτονία του αρμενικού λαού το 1915 από τους Νεότουρκους, αλλά δεν είναι τόσο γνωστή η μεθοδευμένη εξόντωση των Ελλήνων του Πόντου που είχε τις ίδιες αναλογίες ποσοτικά και ηθικά με τη γενοκτονία των Αρμενίων την περίοδο 1916-1923.

Από τους 697.000 Πόντιους που ζούσαν το 1913 στον Πόντο, περισσότεροι από 353.000, δηλαδή ποσοστό μεγαλύτερο από το 50%, θανατώθηκαν μέχρι το 1923 από τους Νεότουρκους και τους Κεμαλικούς στις πόλεις και τα χωριά, στις εξορίες και τις φυλακές, καθώς και στα

τάγματα εργασίας, τα λεγόμενα «αμελέ ταμπουρού». Το «<<επιτέλους τους ξεριζώσαμε>> του δολοφόνου Μουσταφά Κεμάλ Ατατούρκ στο τουρκικό κοινοβούλιο λέει πολλές αλήθειες για τη συμπεριφορά των τούρκων απέναντι στους Έλληνες.

Τα αρχεία των Υπουργείων Εξωτερικών της Ευρώπης και της Αμερικής, καθώς επίσης και οι εκθέσεις διεθνών οργανισμών πιστοποιούν το μέγεθος και το είδος του διωγμού που υπέστησαν οι Έλληνες του Πόντου. Τα γεγονότα του 1922 είχαν ως συνέπεια το ξεριζωμα του ελληνισμού του Πόντου και της Μ. Ασίας. Περισσότεροι από 1.300.000 Έλληνες αναγκάστηκαν να εκπατριστούν βίαια, εγκαταλείποντας τους προσφυλείς νεκρούς, μαζί με τις περιουσίες τους και τον πολιτισμό της μακραίωνης δημιουργικής παρουσίας τους.

Η εξαντλημένη από τον πόλεμο, ηθικά, πολιτικά, κοινωνικά, δημογραφικά και οικονομικά Ελλάδα αναγκάστηκε να δεχτεί στους κόλπους της εκατοντάδες χιλιάδες πρόσφυγες, χωρίς κάποιο συγκεκριμένο σχέδιο υποδοχής. Η μικρασιατική καταστροφή ξανάφερε στο προσκήνιο την ταραγμένη εσωτερική πολιτική κατάσταση. Η ανικανότητα των εναλλασσόμενων κυβερνήσεων ανάγκασε τον στρατηγό Πλαστήρα να αναλάβει την εξουσία, να εκθρονίσει τον βασιλιά Κωνσταντίνο και να κινητοποιήσει όλες τις κρατικές υπηρεσίες για την επίλυση των προσφυγικών προβλημάτων.

Η συντριπτική πλειοψηφία του προσφυγικού πληθυσμού, 638.252 άτομα, δηλαδή ένα ποσοστό 53%, εγκαταστάθηκε στη Μακεδονία, αρχικά στις περιοχές που εγκατέλειψαν οι ανταλλάξιμοι μουσουλμάνοι. Παρ' όλες τις δυσκολίες, οι πρόσφυγες δεν λιποφύχησαν, αλλά επιστράτευσαν όλους τους μηχανισμούς επιβίωσης που απέκτησαν κατά τη διάρκεια της συμβίωσής τους με τους Οθωμανούς και ξαναέστησαν τα σπιτικά και τις δουλειές τους.

Όλα αυτά είναι ανάγκη να τα γνωρίζουμε αφού έτσι κι αλλιώς τα δύο ανέφερα παραπάνω αποτελούν μέρος της νεότερης ιστορίας μας. Είναι χρέος μας λοιπόν κάθε γνώση που σχετίζεται με την Πατριδα μας ιδιαίτερα για τόσο σημαντικά γεγονότα. Η 19η Μαΐου στην Τουρκία είναι εθνική γιορτή αλλά στην Ελλάδα είναι ημέρα πένθους και μνήμης. Η Διεθνοποίηση και η Διεθνής Αναγνώριση και Καταδίκη της Γενοκτονίας των Ελλήνων Ποντίων από την Τουρκία είναι χρέος και ηθική υποχρέωσή μας, προς τους χιλιάδες άταφους νεκρούς μας.

Είναι σταυρός μαζί και ευθύνη να υπηρετήσουμε και να αναδείξουμε τη γενοκτονία των παπιούδων μας αλλά και όλων των χριστιανικών πληθυσμών της Ανατολίας με τη Διεθνοποίηση και τη Διεθνή Αναγνώριση και Καταδίκη της Γενοκτονίας των Ελλήνων του Πόντου από την Τουρκία και ποτέ δεν πρέπει να ξεχνάμε το ποντιακό γνωμικό "ο παλαιόν ο τουσμάνος φίλος κι ίνεται".

ΑΙΩΝΙΑ Η ΜΝΗΜΗ ΤΟΥΣ

ΜΗΝΥΜΑ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΕΥΞΕΙΝΟΥ ΛΕΣΧΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ

Οι χιλιάδες Έλληνες του Πόντου αλλά και όλοι οι χριστιανοί πληθυσμοί της Ανατολίας βίωσαν με ιδιαίτερα απάνθρωπο τρόπο τη συμβίωση με τους εξ ανατολών γείτονες μας, ιδιαίτερα την πρώτη εικοσαετία του προηγούμενου αιώνα, αφήνοντας αιχέχαστες αναμνήσεις από τον αλητρώτο Πόντο.

Όλοι αυτοί που έμειναν άταφοι στις αλητρώντες πατρίδες μας, έδωσαν άνιση μάχη με την τουρκική θηριωδία και μαρτύρησαν για την πατρίδα και την Ορθοδοξία. Χρέος και ηθική υποχρέωσή μας είναι η διεθνοποίηση και η διεθνής αναγνώριση της γενοκτονίας των προαναφερομένων Ελλήνων από τους Τούρκους.

Κάποιοι άλλοι κατόρθωσαν στο οδυνηρό γύρισμα της ιστορίας να βρεθούν στη μητέρα Ελλάδα. Όλοι εμείς που ζούμε σήμερα χάρη στη θυσία των προγόνων μας ας συνεχίσουμε την προσπάθεια για μια καλύτερη και ελεύθερη Ελλάδα φέρνοντας στο νου μας τα δίσκτα χρόνια του ξεριζωμού και με πράξεις να δώσουμε το μήνυμα προς κάθε κατεύθυνση "Η Ρωμανία κι' αν πέρασεν, ανθεί και φέρει κι' αλλό".

Τέλος σας καλούμε για άλλη μια φορά ας είμαστε όλοι μαζί ενωμένοι, γιατί δεν πρέπει να λησμονούμε ότι οι υψηλές ιδέες και αξίες που μας ενώνουν είναι ποτισμένες με αγώνες και αίμα. Ενωμένοι ας πάμε την πατρίδα μας ψηλά και να την ξανακάνουμε "Άστρον φωτεινόν ουφέ, οισήμερον και πάντα.

Με εκτίμηση
Νίκος Τουμπουλίδης
Πρόεδρος ΕΛΒέροιας